

POLİTİK ÇATIŞMALARIN VE TERÖRİZMİN TURİZM SEKTÖRÜNE ETKİLERİ: 2010-2017 TÜRKİYE ÖRNEĞİ

Effects of Political Conflicts and Terrorism on Tourism Industry:
The Case of Turkey 2010-2017

Doç.Dr. Taşkın DENİZ *

Doğan KARADAĞ**

Öz

Terör grupları dünyanın birçok noktasında faaliyet göstererek insanların yaşamları için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Toplumsal düzeni ve barışı hedef alan terör faaliyetleri, buldukları ülkelerde siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, vb. alanlarda birçok sorun doğurmaktadır.

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)'nün yayınladığı verilere göre 2016 yılında turizm sektörü Dünya çapında 1 milyar 235 milyon kişinin katılımı ile 1 trilyon 220 milyar \$ gelir elde etmiştir. Ülkeler için önemli ekonomik gelir ve reklam aracı haline gelen turizm bu özelliğinden dolayı terör faaliyetlerinden en çok zarar gören sektörlerin başında gelmektedir.

Yapılan bu çalışmada 2010-2017 yılları arasında Türkiye'de meydana gelen bazı önemli terör ve politik çatışma olayları incelenerek turizm sektörüne olan etkileri resmi istatistiksel veriler ile belirlenmeye çalışılmıştır. İncelemeye dâhil edilen olayların şiddeti ve yankı derecesinin turizm sektörüne önemli derecede olumsuz etkilerinin olduğu saptanmıştır. Saptanan bu olumsuz etkiler yapılan literatür taraması ile elde edilen ikincil veriler ile de desteklenmektedir.

Anahtar kelimeler: Terör, Politik Çatışma, Turizm

* Karabük Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Turizm Rehberliği ABD, taskindeniz@karabuk.edu.tr. ORCID ID: 0000-0003-1293-5404

** Karabük Üniversitesi, Turizm Fakültesi Yüksek Lisans Öğrencisi, dkaradag2181@gmail.com. ORCID ID: 0000-0003-1174-2442

Abstract

Terrorist groups are a major threat to people's lives by operating in many parts of the world. Terrorist activities aiming at social order and peace, political, economic, social, cultural, etc. in the countries where they operate. many problems arise in the fields.

According to the United Nations World Tourism Organization (UNWTO), in 2016, the tourism sector generated 1 trillion, 220 billion \$ in revenue, with the participation of 1 billion 235 million people worldwide. Tourism, which has become an important economic income and advertising medium for the countries, is one of the sectors that suffer the most from terrorist activities because of this feature.

Made between the years 2010-2017 political conflict and terror in this study by examining some of the major events that occurred in the tourism sector in Turkey has tried to determine the effects of the official statistical data. It has been determined that the severity and repercussions of the events included in the review have significant negative effects on the tourism sector. These adverse effects are also supported by the secondary data obtained by literature review.

Keywords: *Terrorism, Political Conflict, Tourism*

1. Giriş

Uluslararası düzeyde artış gösteren terörizm, terör faaliyetleri ve politik çatışmalar gerek ulusal gerekse de uluslararası bağlamda siyasi, ekonomik, psikolojik ve sosyo-kültürel çıkmazlara ve artçı sorunların harekete geçmesine (tetiklenmesine) yol açmaktadır.

Günümüzde terör faaliyetleri bir ülkenin ya da bir bölgenin sorunu olmaktan çıkmış, her ülkede ve bölgede karşılaşılan bir gerçeğe dönüşmüştür. Daha organize ve öldürücü bir konuma gelmesi, etki alanını ve eylem boyutunu genişletmesi sebebi ile küresel boyutta ele alınması gereken terörizm ve terör faaliyetleri, ideolojik bir takım amaçlar doğrultusunda şiddet ve şiddet unsurları kullanılarak belirlenen hedeflere ulaşmaya çalışmaktadır (Baharççek, 2000: 12). Gerçekleşen her terör faaliyeti bireysel ya da toplumsal düzeyde hem insan yaşamını hem de pek çok ekonomik sektörü olumsuz yönde doğrudan veya dolaylı şekilde etkilemektedir. Terörizmden en fazla etkilenen ekonomik sektörlerin başında, önemli bir kümelenme örneğini temsil eden ve ekonomik açıdan çarpan etkisi fazla olan turizm gelmektedir. Terör faaliyetleri kadar politik anlaşmazlıklar ve çatışmalar da turizm sektöründe olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Dünya devletleri açısından turizm; ekonomik, ticari, politik ve kültürel pek çok alanda etkileşimi sağlayan, ekonominin çoğu sektörü ile doğrudan ya da dolaylı bağlantıya sahip, sürekli büyüyen ve çeşitlenen, sosyo-ekonomik ilerleme açısından itici güç haline gelmiş önemli bir ekonomik sektördür. Bu özellikleri ile turizm özellikle gelişmekte olan devletlerin ekonomilerine dinamizm kazandırmaktadır.

Bu büyük ekonomik sektörün önünde çok sayıda tehdit yer almaktadır. Bunlardan ilki *doğal unsurlar* (volkanik patlamalar, fırtınalar, depremler, tsunami), ikincisi insan eliyle yaratılmış *beşeri unsurlar* ki bunlar da sosyal ve politik (isyan, ayaklanma, terörizm, suç, siyasi ayaklanma, savaş ve bölgesel gerginlikler) olmak üzere iki alt başlığa ayrılabilir (Sönmez, vd.,1999: 15). Beşeri unsurlardan birini teşkil eden terör faaliyetleri ve terörizm, doğrudan turizm talebine yönelik birey kararlarına ve davranışlarına olumsuz gönderme içermektedir. Bunun kaynağı olarak bireyin kararlarında genellikle güvenlik ve risk unsurunu ön plana alması gösterilebilir. Bu bakımdan terör ve diğer risk unsurları turizm talebini etkileyen unsurlar arasında kabul edilmektedir. İkinci etki ise terörün genel ekonomik denge üzerinde yarattığı olumsuz etkidir. Bu çift yönlü etkinin birleşmesi turizm gelirleri ve turizm talebi üzerinde toplamda her birisinin olumsuz etkisinden daha büyük bir tesir ortaya çıkarmaktadır (Özcan ve Özmen, 2016: 71).

Bu çalışmada, Türkiye’de 2010 - 2017 yılları arasında gerçekleşen bazı terör faaliyetlerinin ve yaşanan politik çatışmaların turizm sektöründe sebep olduğu ekonomik etkilerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, gerçekleşen terör faaliyetlerinin ve politik çatışmaların Türkiye’ye gelen yabancı turist sayısı ve elde edilen turizm gelirinde bir önceki dönem, olayın yaşandığı dönem ve sonraki dönemde yol açtığı değişimlerin boyutu resmi veriler ile belirlenerek tabloya dönüştürülmüştür. Çalışmaya ilişkin veriler TBMM, TÜİK, İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri ile haber sitelerinden alınmıştır. Verilerin zaman aralığı 2010-2017 dönemini kapsamaktadır. Sonuç itibari ile turizm destinasyonlarını hedef alan terör saldırılarının ve yaşanan politik çatışmaların turizm sektöründe turizm talebi ve turist tercihleri üzerinde yarattığı yıkıcı etkilerin hem turist sayısında hem de elde edilen ekonomik gelirden önemli ölçüde azalmalara yol açtığı belirlenmiştir. Ancak terör faaliyetlerinin ve politik çatışmaların oluşturduğu ekonomik kayıpların etkileri siyasi istikrar, yapılan stratejik planlamalar ve güven ortamının sağlanması ile kısa dönemde en düşük düzeye indirilebilmekte ve ileriki yıllarda ortadan kaldırılabilir. Buradan hareketle, terör saldırıları ve turizm faaliyetlerine etkileri konularında yapılacak olan sonraki çalışmalara ön fikir oluşturması ve bu konuların farklı boyutlarıyla ele alınmasına kaynak oluşturabileceği düşünülmektedir.

2. Terör ve Terörizm

Tarihi geçmişi Roma İmparatorluğu dönemine kadar uzanan terör özellikle Soğuk Savaş Dönemi’nde güç odakları tarafından diğer devletlere karşı kullanılan birer asimetrik tehdit unsuruna (devlet destekli teröre) dönüşmüştür. Soğuk Savaş Dönemi sonrasında terör örgütlerinin bir kısmının uluslararası düzeyde desteklenmeye devam etmesi, terör ve terörizme “küresel” kimliği kazandırmıştır.

Etimolojik açıdan ele alındığında terör, “korkutan şey, korkudan titreme, titremeye sebep olma, aşırı korku, dehşet” anlamlarına gelen İngilizce “-terror-” kelimesinden gelmektedir. Türkçede “yıldırma, korkutma, tedhiş” kelimelerini karşılamaktadır. Kelimenin günümüz anlamındaki kullanımı ilk kez XVIII. Yüzyılda 1789 Fransız İhtilali sonrasında olmuştur. İhtilal sonrasında 1793 Mart - 1794 Temmuz döneminde yaşanan süreç, siyasi literatürde “Terör Rejimi - Regime de la Terreur” olarak ifade edilmiştir.

Terörizmin ilk kez ortaya çıktığı dönemden günümüze yaklaşık 2000 yıl geçmesine karşın terörle mücadelede ortak hareket etmeyi sağlayacak ve herkes tarafından kabul edilmiş bir tanım henüz yapılamadı. Öyle ki, yapılan tanımlamanın aynı ülke içerisinde farklı birimler tarafından dahi değişik ifadeler ile ele alındığı görülmektedir (Yavuz ve Şahin, 2011: 10). Terör ve terörizmin kavramsal tanımlarının karmaşıklığı; terörün üretildiği ortamın coğrafi, sosyo-ekonomik ve kültürel özelliklerine, zamana, teknolojik koşullara ve uygulayıcılarına bağlı olarak değişiklik göstermesi ile açıklanmaktadır (İşeri, 2008: 19).

Terör örgütlerine ve teröristlere bakış açısındaki farklılıklar ve terör örgütlerinin uluslararası odaklar tarafından silahlı bir tehdit ve güç unsuru olarak kendi çıkarları doğrultusunda kullanılması gibi sebeplerden dolayı devletlerin terör tanımlamalarında farklılıklar meydana gelmektedir (Bal, 2006: 2-5). Bu durum terör örgütleri ve terörizm ile mücadelede uluslararası işbirliğine gidilmesini ve mücadeleyi zorlaştırmaktadır. Mücadeleyi ve terörizmin bitmesini zorlaştıran diğer bir durum da, teröristin kimileri tarafından özgürlük savaşçısı edilmesine karşın kimilerince hain olarak kabul edilmesidir. Kedikli’ye göre (2013: iii) uluslararası terörizm, arkasında devlet desteğinin olması halinde hedef devlet açısından daha önemli bir soruna dönüşmektedir. Bu durumda terörle mücadele eden devletin, mücadelesi sürecinde teröre destek veren devleti de içine alacak şekilde genişletilmiş politikalar izlemesi gerekmektedir. Uluslararası Hukuk içerisinde yer alan devletin sorumluluğuna ilişkin kurallar, devletin terörle mücadelede takip edeceği politika araçları arasında yer alması gerek önemli bir ayaktır.

Aynı anlama geldiği düşünülmekte olsa da terör ve terörizm kelimeleri farklı anlamlar içermektedirler ve kapsayıcı tek bir tanıma sahip değildirler. Bu açıdan ele alındığında terör; *belirli bir kitleyi siyasi bir amaç doğrultusunda korku yoluyla önceden tasarlanmış şiddet unsurlarının kullanımı ya da kullanımı konusunda tehditte bulunulması* (Tavares, 2004: 1041); *sosyal ve siyasi amaçları elde etmek amacı ile aşırı ölçülere varan şiddet kullanma veya şiddet tehdidi* (Mallison and Mallison, 1975:67); *cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devleti’nin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir* (Türkiye Cumhuriyeti 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. Maddesi) şeklinde tanımlanmalara sahiptir.

Terörizm ise, *teröristlerin nüfuz etmeye çalıştıkları politika ile ilişkisi olmayan kitlelere korku, zorlama veya yıldırma yoluyla gözdağı vermek suretiyle siyasi, dini veya ideolojik bir amaç elde etmek için devlet dışı bir aktör tarafından yasadışı güç ve şiddetin fiilen kullanılması sürecidir* (Paraskevas and Arendell, 2007: 1562 ; Procasky and Ujah: 2016: 254); *bireylerin, grupların ya da devletin siyasi bir amaçla başka kişi ve gruplara karşı giriştiği savaş dışı sistemli şiddet eylemleridir* (Çitlioğlu, 2008: 89). Milletler Cemiyeti’nin 1937 yılında hazırladığı Terörizmi Önleme ve Cezalandırma Sözleşmesi’nde terörizm “*Genel halk, gruba ait bir kişi ya da belli bir kişi tarafından doğrudan devlete karşı terör durumu yaratmak için plan yapmak veya buna niyetlenme gibi suç oluşturan eylemler*” olarak tanımlanmıştır.

Terör belirli amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen **suç içerikli eylemleri**, **terörizm** ise söz konusu **terör eylemlerinin** örgütlü ve sistemli bir yapıya dönüşmesini, sürekliliğini ve **siyasi içerik kazanmasını sağlayan stratejiyi ifade etmektedir**. Ancak bir terör olayının meydana gelmesine olanak sağlayan nedenler, her toplumun kendine has terör ve terörizm tanımı yapması sebebi ile her ülkede terör ve terörizm adı altında incelenmemektedir (Akaras, 2017: 324). Genellikle terör saldırılarında öldürülen kişilerin masum olup olmadığından çok söz konusu eylemin nasıl bir sonuç yaratacağı terör eylemini

işleyenleri daha çok ilgilendirmektedir. Yani öldürülenler onlar için birer araçtır. Bu açıdan terör, stratejik eylemi; terörizm ise stratejik söylemleri ifade etmektedir (Bal, 2006: 35). Diğer bir ifade ile bir katil karşısındaki ölmesini istediği için öldürür ve onun için önemli olan o kişinin ölmesidir. Buna karşın terörist için karşısındaki ölmesinden çok eylem sonucunda kitlelerin kendisini seyretmesi, dinlemesi, etkilenerek korkması ve sonuç itibari ile haberdar olması önem arz eder. Bu nedenle terörizmdeki şiddet eylemleri daha bilinçli ve hedefe yöneliktir.

Terörizm güvenlik sorunuyla birlikte, siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik nedenlere dayanan bir sorundur. Ancak genel olarak hedef aldığı ülkelerde propaganda yapmak ve bunun yanında, toplumun politik, sosyal ve ekonomik yapısını istikrarsızlaştırarak değiştirmek ve sistem içerisinde karar verme süreçlerinde etkili ve belirleyici olmaktır. Bu amaçlara ulaşabilmek için hedef alınan ülkede rejimi yıpratmak, devlet otoritesini zayıflatmak ve kendi ideolojilerine karşı çıkan kesimleri korkutma ve yıldırma yoluyla itaate zorlamaktır (Topal, 2004: 44).

Her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın çeşitli disiplinlerde yapılan çalışmalarda ekonomik koşulların, etnik kökenlerin, hükümet politikalarının ve dini güdülerin terörizm faaliyetlerinin ortaya çıkışını tetiklerken; kişilik ve demografik özelliklerin de terörizm faaliyetlerine katılımı etkilediği görülmüştür (Demirli, 2011: 67).

Terörün amaçları; belirlenen hedeflere ulaşabilmek için hedef alınan toplumda bir korku ve kaos ortamı ile birlikte panik, karasızlık ve ümitsizlik duyguları ile devlet(ler)e olan güveni sarsmak, ortadan kaldırmak, taraftarlarına ve işbirlikçilerine moral sağlamak, varlığından haberdar etmek, sosyal huzuru, bütünlüğü ve düzeni zedeleyerek istenen hedeflere ulaşmaktır (Baharçipek, 2000: 13). Terörist gruplar hedeflerindeki siyasi rejimi veya sistemleri şiddet kullanarak ortadan kaldırarak kendi ideolojilerine uygun bir rejim veya sistem kurmaya çalışırlar (Keskin, 2007: 28). Aynı zamanda yerleşik otoriteyi sarsarak onun terörist ile masum hedef kitle arasında ayırım yapmadan baskı ve şiddet yöntemlerine başvurmaya sevk edip zor duruma düşmesini sağlamak, bu esnada otoriteye ve düzene karşı tüm unsurları harekete geçirmek, mevcut sisteme göre yargılanıp tutuklanmış kişilerin serbest bırakılmasını sağlayarak yasal sistemi çözmek, devletin kurumlarını etkisizleştirerek işlemez kılmak da (Ergil, 1992: 140) diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

*“Bir gün bir hoca elinde içerisinde fare bulunan bir kutu ile sınıfa girer. Öğrencilere 3 gün boyunca kutuya dokunmamalarını ister. Denildiği üzere hiçbir öğrenci kutuya dokunmaz. 3 gün sonunda kutu açıldığında farenin öldüğü görülür. Hoca, öğrencilere nedenini sorar ve pek çok cevap alır. Açlıktan, susuzluktan, hastalıktan, ... gibi. Oysa kutuya bakıldığında kutuda yiyecek vardır, açlıktan ölmüş olamaz. Fareler susuzluğu en az 5-6 gün dayanabiliyor, susuzluktan da ölmüş olamaz. Peki neden ölmüştü? Hoca bu sorunu şu şekilde açıklıyor. Farenin ölüm nedenleri **korku ve kararsızlık** idi. Çünkü kutunun içerisinde farklı yerlerde farenin dışarıya çıkmak için uğraştığını kanıtlayan diş ve pençe izleri vardı. Ancak dışarı çıkmayı başaramamıştı. Bu durum farede korku ve buna bağlı olarak kararsızlık duygusunun baskın hale gelmesine ve bu duygular altında stresten ölmesine sebep olmuştu.” İşte terör ve terörizmin hedefi de, toplumda korku ve kararsızlığa sebep olarak toplumun ve devletin çökmesini sağlamaktır.*

3. Politik Çatışma

Çatışma farklı disiplinlerde farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Türk Dil Kurumu'na göre çatışma *“Görüş ve kanuların aykırılığından doğan karşıtlık” anlamına gelmektedir* (Türk Dil Kurumu, 2018). Aynı zamanda çatışma; *“Bölgesel, kültürel, dinsel, etnik, sosyo-ekonomik, siyasi gibi sınıflar yüklenmiş grupların uyuşmaz amaçlar üzerinden birbirleri ile mücadelesini tanımlamaktadır”* (Şahin, 2013: 33). Sosyal bilimcilere göre de çatışma; *“İnsanların ve toplulukların çeşitli ideolojik görüş, ilgi, değerler ve ihtiyaçları konusunda yaşadıkları fiziki, duygusal, cinsel veya psikolojik anlaşmazlık veya gerginlik yaşanması durumudur”* (Bozoğlan, 2010: 9).

Turizm sektörü üzerinde olumsuz etkiler meydana getiren politik çatışma ise; *“Beşeri veya doğal kaynakların, kültürel değerlerin, statü ve gücün paylaşımı konusunda diplomaside ve iç siyasette yaşanan çıkar temelli sorunlar ve anlaşmazlıklara bağlı mücadeleler sebebi ile devletlerarası ilişkilerin ve ulusal*

düzenin geçici olarak kesintiye uğraması veya dengesizlik göstermesi” olarak tanımlanabilir. Turizm faaliyetlerinin gelişmesi ve sürdürülebilir kılınmasında önem taşıyan siyasi ve ekonomik istikrarın korunmasında, ulusal ve uluslararası politik çatışmalar önem arz etmektedir. Yapılan araştırmalar, politik çatışmalar neticesinde yaşanan sıkıntıların destinasyonların imajlarına zarar verdiğini ortaya koymaktadır. Yapılan tanımlardan yola çıkılarak politik çatışmaların temelinde insanlar veya devletlerarası arasındaki farkı düşünceler ve hedeflerin yattığı görülmektedir.

Literatür taraması sonucunda, birçok farklı görüş ve disiplinin politik çatışmanın sebeplerine yönelik farklı düşünceler öne sürdüğü saptanmıştır. Kültürel, dini, mezhepsel, sınıf eşitsizliği, sosyo-ekonomik, politik, çıkar çatışması ve güç mücadeleleri, politik çatışmalarının em önemli nedenleri olarak ön plana çıkmaktadır.

4. Politik Çatışma ve Terörizmin Turizme Etkileri

Uluslararası turizm sektöründe yaşanan hızlı gelişmeler ve değişimler, sektörün ekonomik sektörler arasında ön plana çıkmasına yol açmıştır. Öyle ki 1950 yılında yaklaşık 25 milyon olan turist sayısı 1980 yılında 280 milyona, 2000 yılında 685 milyona ve 2017 yılına gelindiğinde 1,1 milyara; 1950 yılında yaklaşık 2.1 milyar \$ olan turizm geliri ise 1980 yılında 105 milyar \$'a, 2000 yılında 480 milyar \$'a ve 2016 yılında ise 1,4 trilyon \$'a ulaşmıştır (UNWTO, 2017). Bu özelliği ile turizm sektörü bir taraftan özellikle gelişmekte olan devletler başta olmak üzere tüm devletlerin ekonomileri açısından önemli bir ihracat girdisine diğer taraftan doğrudan ve dolaylı olarak yarattığı istihdam imkânları nedeniyle genel olarak ekonomik büyümeyi önemli derecede etkileyen bir kaynağa dönüşmüş durumdadır.

Yoğun rekabete dayalı bir sektör konumundaki turizm, zamanla bir taraftan gelişen ve gelişmekte olan ekonomiler için vazgeçilmez bir girdiye dönüşmüş diğer taraftan önemli bir tanıtım aracı özelliği kazanmıştır. Bu durum turizm sektörüne verilen önemin her geçen gün artmasına sebep olmaktadır. Ancak ulusal, bölgesel ya da küresel düzeyde gerçekleşen ekonomik krizler, kurdaki dalgalanmalar, politik ve hukuki uygulamalar, çevresel olaylar, terör faaliyetleri, politik çatışmalar gibi gelişmelerden en fazla etkilenen sektörlerden biri olma özelliği ise turizm sektörünün kırılgan bir yapıya sahip olmasına yol açmaktadır.

Turizm verileri üzerine tarafından yapılan çalışmalarda terör ve siyasi çatışma faaliyetlerinin yaşandığı her dönemde ve her bölgede, söz konusu olayların sebep olduğu can ve mal kayıplarına ilaveten güvensiz ortam algısından turizm sektörünün olumsuz yönde etkilendiği belirlenmiştir. Nitekim terörizm ve terör faaliyetleri turizm işletmelerinin olağan faaliyetlerini tehdit eden, turistik bölgenin güvenli olmadığı izlenimi yaratan ve bölgeye yönelik turizm talebinin ve harcamalarının azalması nedeniyle yöresel turizm işletmelerinin faaliyetlerini yerine getirememeleri ya da varlıklarını devam ettirememeleri, bölgesel ekonomik ve turizm talebinin azalmasına neden olmaktadır ki bu durum **turizm krizi** olarak ifade edilmektedir (Yıldız ve Durgun, 2010: 7).

Bir ülkenin turizm talebi; o ülkenin turizm sektörünün sunacağı hizmet kalitesine, turistik destinasyon imajını yıpratabilecek siyasi gelişmelere ve turistik tüketicilerin can ve mal güvenliğini tehdit eden terör saldırıları gibi bir anda gelişen olaylara karşı son derece hassas bir yapıya sahiptir (Serçek ve Serçek, 2016: 432). Terör faaliyetlerinin temel amaçlarından basın ve medya üzerinden imaj zedeleme, bölgesel ve ulusal düzeyde ekonomiye zarar verme ve bu esnada kendi tanıtımını gerçekleştirerek ilgi toplama bakımından son dönemde turistik bölgelere ve turistlere yönelik düzenlenen saldırılar artış göstermektedir. Bu artış kısa vadede turizm talebi üzerinden turizm sektörüne, uzun vadede ise devletlerin ekonomisi üzerine olumsuz etkiler yaratmaktadır (Güvenek ve Alptekin, 2015: 24). Şöyle ki; terörizm ve terör faaliyetleri ülkede güven ortamının zedelenmesine yol açarak finans, piyasa ve istihdamda belirsizliğe neden olmakta, söz konusu belirsizlikler ve ilaveten terörizm ile mücadele harcamaları yatırımdan kamu harcamalarına, tüketimden ithalat ve ihracata maliyetlerin artmasına ve sonuç itibari ile tüm ekonomik sektörlerin olumsuz etkilenmesine bağlı olarak gayri safi yurt içi hasılanın azalmasına, ekonomik büyüme hızının düşmesine neden olmaktadır. Turizmin ekonomiye etkisi sadece ulusal düzeyde değil aynı zamanda uluslararası düzeyde de hissedilmektedir. Örneğin, Eylül 2001 tarihinde New York'da Dünya Ticaret Merkezi'ne yönelik terör saldırısı sonucunda 3000 kişinin hayatını kaybetmesiyle

kendini bir kez daha gösteren küresel terörizm, Amerika'daki konaklama işletmelerinde %20 - %50 arasında rezervasyon iptalleriyle konaklama işletmelerine büyük darbe vururken Amerika'nın sadece turizm gelirlerinden en az 2 milyar \$ zarara uğramasına yol açmıştır (Goodrich, 2002: 576). Uluslararası ekonominin önemli bir kalemi olan turizm bu özelliği ile adeta terörizmin hedef tahtasına eklenmiştir. Gün içerisinde bir tarafta milyonlarca insan diğer taraftan önemli miktarda para hareketliliğini içeren turizm sektörü, bu özelliği sebebi ile herhangi boyutta bir terör faaliyetinden uluslararası düzeyde olumsuz etkilenmektedir. Turizm sektörünün sürdürülebilir kılınması için terörizmin oluşturduğu koşulların aksi koşulların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer bir ifade ile terörizm ve turizm arasındaki ilişki bir diğerinin varlığına veya yokluğuna bağlıdır. Genel itibari ile güçsüzün güçlüye yönelik silahlı siyaset yapma ve gayri muntazam bir savaş biçimi olarak ele alındığında terörizmin ve terör faaliyetlerinin, savunmasız - hazırlıksız - karşılık verme niyeti taşımayan bir hedef kitleye yöneldiği görülmektedir. Bu durum zorunlu tüketim dâhilinde olmayan turizm sektörünün ve özelde turistlerin neden hedef kitle durumuna düştüğünü açıklamaktadır.

Terörizm ile turizm endüstrisi arasındaki ilişkinin, turizm endüstrisini hedef alan eylemlerin ulusal ekonomilere ve dünya turizm endüstrisine verdiği zararlar göz önüne alındığında ciddi boyutlarda olduğu görülmektedir. Ulusal ekonomiler açısından büyük önem taşıyan turizm endüstrisinin barış ve güven ortamında gelişme olanağı bulabilmesi, terörizm, savaş ve politik istikrarsızlık gibi durumlarda ülke imajının sarsılmasının yanı sıra ülkeye yönelik turizm talebinde büyük düşüşler görülmesi terör örgütlerinin dikkatini bu endüstriye çekmektedir (Yılmaz, 2005: 54).

5. Terör, Politik Çatışma ve Turizm: 2010-2017 Türkiye Örneği

Milli Mücadele döneminde Fransa ile imzalanan 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Anlaşması ile Hatay hariç güney sınırimız çizilmiştir. Irak ve Suriye ile çizilen sınırların belirlenmesinde bu iki ülkenin yer aldığı coğrafyadaki petrol rezervlerinin mekânsal dağılışı göz önüne alınmıştır. Arınç'ın da (2010: 2,3,7,10) belirttiği üzere söz konusu ülkeler ile çizilen yeni sınırlar etnik, sosyal, iktisadî ve siyasi sorunlara sebep olmuştur. Bu sorunlar, Türkiye'nin o dönemde ve sonraki süreçte içinde bulunduğu olumsuz şartlar nedeniyle çözümlenememiş ve derinleşmiştir. Batı'nın bölgedeki çıkarları, İsrail'in güvenlik sorunu, petrol ve doğalgaz rezervlerinin varlığı, Türkiye'nin jeopolitik ve jeoekonomik konumu doğrultusunda Kürt vatandaşlarını merkeze alan kıskırtmaları ve lojistik açısından destekleyici girişimleri, 1970'li yıllardan itibaren bölgede PKK Terör Örgütü'nün faaliyetlerine zemin hazırlamıştır. Çünkü yeni sınırlar sebebi ile bölgede yaşayan Kürtler, Türkiye - Irak - Suriye - İran sınırları içerisinde parçalı şekilde dağılışı gösterdiler. Söz konusu etnik parçalanma esas itibari ile Avrupa'nın yüzyıllardır uyguladığı "böl ve yönet taktiği"nin bir yansımasıdır. İlk silahlı saldırının gerçekleştiği 1983 yılından günümüze dek terör sorunu bölgenin kangreni durumuna dönüşmüştür. Bölgesel düzeyde başlamış gibi görünen PKK Terör Örgütü ve terör faaliyetleri zamanla dış devletlerin entegrasyonu ile uluslararası boyut kazanmış ve terör örgütü Batı'nın silahlı taşeron yapısına dönüşmüştür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından 2013 yılında yayımlanan "Terör ve Şiddet Olayları Kapsamında Yaşam Hakkı İhlallerinin İncelenmesine Yönelik Alt Komisyon Raporu"nda Türkiye'de 1984 - 2013 yılları arasında yaklaşık 42000 kişinin terör faaliyetleri sonucunda hayatını kaybettiği belirtilmiştir. Aynı raporda yer alan araştırma konularından biri olan terörün ekonomik etkileri bölümünde ise 1984 - 2013 yılları arasında terör ile mücadeleye yaklaşık 320 milyar \$ harcadığı ifade edilmiştir (Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2013: 54-176). Bu açıdan ele alındığında turizm sektörü dünyada terör ve siyasi çatışma faaliyetlerinden etkilenme derecesi bakımından ilk sıralarda yer almaktadır. Türkiye'de 2010 ve 2017 yılları arasında gerçekleşen terör olayları ve siyasi çatışmalar sonucunda turizm sektörü önemli ölçüde olumsuz yönde etkilenmiştir.

Türkiye'de 2010 ve 2017 yılları arasında meydana gelen bazı terör ve siyasi çatışma faaliyetleri ile turizm sektörüne olan etkileri Tablo 1'de belirtilmiştir. Tabloda yer alan resmi veriler; İstanbul, Ankara, İzmir ve Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Türkiye İstatistik Kurumu ve CnnTürk web sitesi adreslerinden elde edilmiştir. Yıllara ve bölgelere göre Türkiye'de meydana gelen terör olayları belirlenirken, kamuoyunda oluşturduğu yankılar, gösterilen tepkiler, şiddet derecesi ve turizme muhtemel etkileri göz önünde tutulmuştur.

Tablo 1 göz önüne alındığında hem turist sayısı hem de yol açtığı ekonomik kayıp açısından şu sonuçlara ulaşılmaktadır;

a) Türkiye’de meydana gelen terör faaliyetlerinin gerçekleştiği dönem itibari ile turist sayısında yol açtığı azalma sebebi ile turizm sektörünü olumsuz etkilediği görülmektedir. Özellikle terör faaliyetlerinin gerçekleştiği dönemlerde turist sayılarındaki azalmaların bir önceki dönemlere göre önemli ölçüde olduğu hatta bir sonraki dönemde gerçekleşen artışların, 2010 - 2016 yılları arasında meydana gelen artışlar göz önüne alındığında, düşük düzeyde kaldığı görülmektedir.

Tablo 1: Yıllara ve Bölgelere Göre Türkiye’de Meydana Gelen Bazı Terör Saldırıları ve Dönemlik Yabancı Turist Sayısı

Tarih	Şehir	Yaşamını Yitiren Kişi Sayısı	Önceki Yıl (Aynı Ay) Turist Sayısı	O Yıllık (Aynı Ay) Turist Sayısı	Sonraki Yıl (Aynı Ay) Turist Sayısı
5 Ocak 2017	İzmir	7	16397	13330	24330
1 Ocak 2017	İstanbul Reina	39	692172	559 372	888995
10 Aralık 2016	İstanbul Vodafone Park	29	821809	674030	888365
28 Haziran 2016	İstanbul Atatürk Havalimanı	45	1091357	707050	827494
17 Şubat 2016	Ankara Genelkurmay	28	23571	21027	27010
12 Ocak 2016	İstanbul Sultanahmet	11	691496	692172	559372
10 Ekim 2015	Ankara Kızılay	103	27930	28024	29599
1 Şubat 2013	Ankara ABD Büyükelçiliği	2	14738	17062	16574
25 Mayıs 2012	Kayseri	3	2383	2 272	2607

Kaynak: İstanbul, Ankara, İzmir ve Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlükleri, Türkiye İstatistik Kurumu ve CnnTürk web sitesi

b) Turist sayısındaki azalışın yüzdesi göz önüne alındığında en fazla azalmanın birer turizm destinasyonu olmaları sebebi ile İstanbul ve İzmir’de, en az azalmanın ise Ankara ve Kayseri’de gerçekleştiği görülmektedir.

c) Ankara’da düşük düzeyde kalmasının nedenleri olarak, başkent olması sebebi ile çevre illerde bulunan turistlerin karayolu vasıtası ile Ankara’ya günü birlik ziyaretler gerçekleştirilmesi ve başkent olması sebebi ile toplumun her kesiminin bu konuda hassasiyet göstererek olumlu algı operasyonu sayesinde yaşanan olaylara ait izlerin hızla ortadan kaldırılması gösterilebilir. Kayseri’de azalmanın az olmasında ise olayın gerçekleştiği dönem itibari ile turizm sezonunun yeni başlaması ve Ankara ile benzer şekilde toplumun her kesiminin bu konuda hassasiyet göstererek olumlu algı operasyonu sayesinde yaşanan olaylara ait izlerin hızla ortadan kaldırılması etkili olmuştur.

d) Buna karşın özellikle İstanbul’da meydana gelen 1 Ocak 2017, 28 Haziran 2016 ve 10 Aralık 2016 saldırılarının eğlence ve spor turizmi başlıkları altında ele alındığında önem taşıyan ve havalimanı gibi stratejik hassasiyete sahip noktalarda yapılmış olması, İstanbul’da turizm faaliyetlerini önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemiştir.

Terör faaliyetlerini anlayabilmenin en önemli noktalarından biri de yapılan faaliyetlerin tesadüfi olmaması ve her şeyin önceden planlanmış olduğunun bilinmesidir. Hedef alınan ülkenin ekonomik, siyasi ve sosyo-kültürel dengelerine zarar vermek için stratejik noktalar belirlenmeye çalışılır. Bu doğrultuda yukarıda belirtilen bazı terör olaylarının yol açtığı ekonomik sonuçlara ilişkin yorumlamalar yapılırken, kişi başı turist harcamasına ilişkin TÜİK’e ait 2017 kişi başı turizm geliri (681 \$), 2016 kişi başı turizm geliri (705 \$), 2015 kişi başı turizm geliri (756 \$), 2014 kişi başı turizm geliri (828 \$), 2013 kişi başı

turizm geliri (824 \$), 2012 kişi başı turizm geliri (795 \$), 2011 kişi başı turizm geliri (778 \$), 2010 kişi başı turizm geliri (755 \$) ve 2009 kişi başı turizm geliri (783 \$) resmi veriler kullanılmıştır;

a) Turizm denince akla gelen en önemli unsurlardan biri de eğlence sektörüdür. 2017 yılının ilk günü yılbaşı etkinlikleri esnasında Türkiye ve dünya çapında tanınan bir eğlence mekânında silahlı saldırı gerçekleşmiştir. Gerek saldırının gerçekleştiği mekânın seçimi gerekse de saldırıda 25 yabancı uyruklu insanın yaşamını kaybetmesi olayın dünya basınında geniş yer bulmasına neden olmuştur. Olaydan sonra İstanbul'a bir önceki yıl aynı ayda gelen turist sayısında yaklaşık 135000 kişilik azalış ve 90,4 milyon \$ ekonomik kayba yol açmıştır. Hem yaşam kayıpları hem de ekonomik zararları dışında dünya çapında tanınan bir eğlence mekanında meydana gelen bu saldırı, genel anlamda Türkiye eğlence turizmi için büyük bir prestij kaybına da yol açmıştır.

b) İstanbul'da dünya çapında tanınan bir futbol takımının maçından sonra stadyum yakınında meydana gelen saldırı, dünya basınında yer bulmuştur. 10 Aralık 2016 tarihinde gerçekleşen saldırı bir önceki döneme göre turist sayısında yaklaşık 150000 kişilik azalışa ve 104,2 milyon \$'lık ekonomik kayba yol açmıştır. Hem yaşam kayıpları hem de ekonomik zararları dışında Türkiye'nin Dünya Kupası, Avrupa Ligi Final Maçları, Olimpiyat Oyunları ve diğer uluslararası spor etkinliklerini ülkeye çekebilmek için yaptığı çalışmalara büyük bir darbe vurarak ekonomisine, tanıtımına, imajına ve prestijine sadece kısa dönemde değil uzun dönemde de büyük zarar vermiştir.

c) İstanbul Atatürk Havalimanı'nın hem Türkiye'nin önde gelen havalimanı olması hem de Avrupa uçuşlarında önemli bir transit noktası teşkil etmesi sebebi ile 28 Haziran 2016 tarihinde havalimanında meydana gelen saldırı, dünya basınında oldukça fazla yer edinmiştir. Gerek havalimanı saldırısı gerekse de 16 gün sonra gerçekleşen darbe girişiminin etkileri; turizm mevsiminin başına denk gelmesi, Türkiye'de OHAL sürecinin başlaması, başta Avrupa devletleri olmak üzere çok sayıda devlet tarafından Türkiye'ye gidilmemesi yönünde vatandaşlarına uyarıların yapılması ve uluslararası basın konuyu sürekli gündemde tutması gibi nedenlerden dolayı bir önceki yılın aynı dönemine göre 2016 yılında yaklaşık 390000 kişilik azalışa ve 270,9 milyon \$'lık ekonomik kayba yol açmıştır.

Terör gruplarının yapmış olduğu faaliyetler kadar yaşanan siyasi çatışmalar, belirli bir ulusa yönelik yapılan saldırılar ve ülke içi karışıklıklar da turizm sektörüne balta vurmaktadır. 2010 ve 2017 yılları arasında Türkiye'de yaşanan ve uluslararası platformda yankı bulan bazı siyasi çatışmalar ve Türkiye'de meydana gelen darbe girişimine ilişkin resmi veriler Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Siyasi Çatışmaların Turizm Sektörüne Etkileri

Tarih	Ülke	Önceki Yıl (Aynı Ay) Turist Sayısı	O Yılki (Aynı Ay) Turist Sayısı	Sonraki Yıl (Aynı Ay) Turist Sayısı
11 Mart 2017	Hollanda Miting Skandalı	717535	632112	Henüz açıklanmadı.
2 Haziran 2016	Almanya'da Ermeni Soykırımını Tasarısı'nın Kabulü	4724787	3300838	299111
15 Temmuz 2016	Türkiye Darbe Girişimi	5480502	3468202	5075961
9 Aralık 2016	ABD'li Papaz Andrew Craig Brunson'un tutuklanması	755461	438581	313452
24 Kasım 2015	Rus Savaş Uçağının Düşürülmesi	3451749	2842972	683335
31 Mayıs 2010	İsrail Mavi Marmara Olayı	252041	93265	81715

Kaynak: CnnTürk ve TÜİK web sitelerinden elde edilmiştir.

Tablo 2'de, gerçekleşen bazı siyasi çatışmalar ile yaşanan ülkelerden Türkiye'ye gelen turist sayıları aynı dönemleri kapsayan farklı yıllara ait şekilde gösterilmiştir. 2016 yılında yaşanan darbe girişimi genel bir izlenim ortaya koymak amacı ile tabloya eklenmiştir. Resmi sayısal veriler göz önüne alındığında siyasi çatışmaların yaşandığı yıl ve bir sonraki yıl Türkiye'ye gelen turist sayılarında önemli ölçüde azalmanın yaşandığı açıkça görülmektedir. Azalmanın bu denli fazla olmasında siyasi çatışmanın yaşandığı devletlerde kendi vatandaşlarına Türkiye'ye gitmeme konusunda yaptığı açıklamalar ve uygulamalar en büyük etken olarak gösterilebilir. Bu konuda dikkat çekici diğer bir husus yaşanan siyasi

çatışmaların tek taraflı (sadece Türkiye açısından) olumsuz sonuçlara sebep olmamasıdır. Nitekim TÜİK (2017) verilerine göre, uçak düşürülme olayından önceki yıl (2014) Rusya'ya turist olarak giden Türk vatandaşlarının sayısı 169302 iken olayın yaşandığı yıldan sonra (2016) Rusya'ya turist olarak giden Türk vatandaşlarının sayısı 83375'e inmiştir. Turist sayısında yaşanan azalmanın daha da fazla olmamasında karşılıklı ekonomik ilişkilerin zedelenmesini engellemek için gösterilen diplomatik ilişkiler ve iki ülke arasında yıllardır turizm faaliyetleri konusunda birbirlerini stratejik ortak görmeleri etkili olmuştur. Bu doğrultuda yukarıda belirtilen bazı siyasi çatışmaların yol açtığı ekonomik sonuçlara ilişkin yorumlamalar yapılırken TÜİK'e ait resmi veriler kullanılmıştır;

a) İstanbul'da 12 Ocak 2016 tarihinde Alman turist kafilesine yapılan bombalı saldırı ile 2 Haziran 2016 tarihinde Almanya Parlamentosu'nda Ermeniler ile ilgili alınan karar ve sonrasında yaşanan bazı siyasi olaylar, Türkiye - Almanya ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Yaşanan bu iki olay sonucunda 2016 ve 2017 yıllarında 2015 yılına göre turist sayısında yaklaşık 3,2 milyon kişilik azalış gerçekleşmiştir. Bu azalış söz konusu yıllara ait kişi başı turist harcamaları göz önüne alındığında Türkiye ekonomisine yaklaşık 2,2 milyar \$ zarar vermiştir.

b) Son yıllarda pek çok sorun yaşanmasına karşın Rusya, Türkiye turizmi için çok önemli yere sahiptir. 2015 yılında yaşanan uçak düşürülmesi olayı ve 19 Aralık 2016 tarihli Rus Büyükelçisi'ne yönelik suikast girişimi ile 2016 yılındaki darbe girişimi Türkiye - Rusya arasındaki turizm ilişkilerini adeta durma noktasına getirmiştir. Nitekim 2014 yılında Türkiye'ye gelen Rus turist sayısı tarihin en yüksek değerine ulaşmış iken belirtilen olaylar sebebi ile 2015 ve 2016 yıllarında gelen turist sayısı 2014 yılına göre yaklaşık 3,4 milyon kişi azalmış ve Türkiye ekonomisinde yaklaşık 2,4 milyar \$ zarara yol açmıştır. Sonuç itibari ile yaşanan olaylara bağlı olarak Rusya ile olan turizm faaliyetleri 2015 ve 2016 yıllarında son yılların en düşük değerlere inmiştir.

c) Benzer şekilde Hollanda, Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail devletleri ile yaşanan bazı siyasi çatışmalar da Türkiye turizm sektörüne zarar vermiştir. Hollanda, Amerika Birleşik Devletleri ve İsrail ile meydana gelen olaylar sonucunda olayların yaşandığı yıl ve sonraki yıl ülkemize gelen turist sayısı yaklaşık 1,1 milyon azalarak Türkiye ekonomisine yaklaşık 2.2 milyar \$'lık zarar vermiştir.

d) Son olarak elde edilen resmi veriler ve ilgili analizler göz önüne alındığında Türkiye'de turizmin gelişmeye başladığı yıllardan bu yana turizm sektörünü olumsuz yönde en fazla etkileyen olay, 15 Temmuz 2016 tarihli darbe girişimi olmuştur. Bu durumun sebebi olarak olayın Türkiye turizminin en etkin olduğu yaz döneminde meydana gelmesi, beliren korku ve kaos ortamı, akabinde yaşanan diğer terör olayları, devletlerarası gerginlikler, OHAL sürecinin başlaması, başta Avrupa devletleri olmak üzere çok sayıda devlet tarafından Türkiye'ye gidilmemesi yönünde vatandaşlarına uyarıların yapılması ve uluslararası basının konuyu sürekli gündemde tutması gösterilebilir. Sonuç itibari ile darbe girişimi nedeni ile 2017 yılında bir önceki yıla ait turist sayısında 10,9 milyon kişilik azalış ve Türkiye ekonomisinde yaklaşık 7,7 milyar \$'lık ekonomik kayıp olmuştur.

Sonuç

Terör faaliyetleri ve politik çatışmalar hem ulusal hem de uluslararası düzeyde siyasi ve sosyo-ekonomik ilişkilerde derin sorunlara yol açmaktadır. Özellikle gelişen iletişim araçları ve sosyal medya aracılığıyla oluşturulan algı operasyonları ve psikolojik baskılar da söz konusu sorunlara eklendiğinde hedef ülkedeki zararları istenmeyen düzeye ulaşmaktadır. Ayrıca terör olayları toplumda korkuya ve kosa sebep olmakla birlikte yeni açılımlara ve gelişimlere de engel olmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin demokratikleşme hamleleri nedeniyle, PKK terörünün zemin bulduğu ortam şartlarından oldukça uzaklaşmış bulunmaktadır. Çünkü Kürtçe konuşma yasağı kaldırılmış, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uzun süre uygulanan ve halkı bezdiren Olağanüstü Hal Yönetimi'ne son verilmiş, TRT'de Kürtçe yayın yapan bir kanal devreye almış, bölgede sıklıkla ortaya çıkan faili meçhul cinayetler ve sistematik şekilde süren işkence ortamı sonlandırılmıştır. Diğer yandan 2004 yılında: 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılama Hakkındaki Kanun, 2005 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilen: Yerinden Olmuş Kişiler Sorunu ve Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi (KDRP) ve 2010 yılında yürürlüğe giren 6008 sayılı

teröre bulaştırılmış çocukları koruma amaçlı kanun toplumsal barışı hedefleyen yasal çalışmalardan bazılarıdır. Bu çalışmalarla terörden zarar görenlerin mağduriyetleri önemli ölçüde giderilmiş ve boşaltılan köylere geri dönüş son derece kolaylaşmıştır. Bölge halkıyla yapılan mülâkatlar sonucu; halka istenilen değerin verilmesi, dışlayıcı ve ayrımcı politikaların engellenmesi, ekonominin canlandırılmasıyla işsizliğe çözüm bulunması, seyahat özgürlüğünü, can güvenliğini ve iktisadî girişim özgürlüğünü tehdit eden oluşumların sonlandırılması en temel beklentiler durumundadır (Arıncı, 2010: 18,27).

Terör faaliyetlerinin bireysel ve toplumsal düzeyde psikolojik ve sosyolojik açıdan turizm sektöründe yaratacağı olumsuz etkilerin azaltılmasında veya artırılmasında basın ve medyanın etkisi göz ardı edilmemelidir. Terörün doğrudan ve sonrasında hissedilen olumsuz sonuçlarını en aza indirmek amacıyla ülke çapında güvenlik önlemlerinin yerel halkı ve turistleri rahatsız etmeden fakat güvenlik önlemlerinin varlığını da hissettirecek şekilde alınmalı, güvenlik birimleri lojistik ve istihbarat açısından tam donanımlı hale getirilerek aralarında işbirliği kuvvetlendirilmeli, sınır güvenliğini sağlamada teknolojik unsurlar da harekete geçirilmeli, hukuki zeminde daha da sertleştirilerek yasaların caydırıcılığı artırılmalı, ilköğretim yüksek öğretime her düzeyde terörün zararı konusunda halk bilinçlendirilmeli, terör örgütünün finans kaynaklarını kesecek önlemler artırılmalı, etkili olmaya çalıştıkları coğrafi bölgelerde ve ekonomik sektörlerde devlet destekli yatırımlar ve güçlendirmeler sağlanmalı, dini söylemlere dayalı inanç istismarına taviz verilmemeli, devlet yöneticileri ayrıştırıcı ve kine yönlendirici söylemlerden kaçınarak bütünleştirici söylemler kullanmalı, diğer devletler ile işbirliğine gidilmeli, ulusal ve uluslararası basın ve medya aracılığıyla ülkenin imajına yönelik çıkan olumsuz haberlerin aksine reklam ve tanıtım çalışmalarının yapılmalı böylece terör örgütlerinin, gerçekleştirdikleri terör faaliyetleri sonrasında, hedef ülkede oluşturmak istediği güvensizlik ve kaos ortamına dair algı oluşturma operasyonlarının boşa çıkartılması sağlanmalıdır.

Terörizmin turizmin sektörünü hedef seçmesinde; turizm sektöründe önemli yatırımların gerçekleştirilmesi, turizme yönelik saldırının aynı zamanda devlete yapılmış kabul edilmesi, herhangi bir destinasyona yapılan terör saldırısının ekonominin tümünü olumsuz yönde etkileyebilecek güce sahip olması, turizm sektörüne yönelik terör saldırısının basın ve medyada hızla ve fazlaca yer alması sebebi ile teröristlerin kendilerini ve mesajlarını kısa sürede geniş kitlelere ulaştırmasına, tanınmalarına ve ilgi toplamalarına olanak sağlaması, turizm destinasyonlarındaki nüfus kalabalığı sebebi ile teröristlerin daha rahat kamufle olabilmeleri ve dikkat çekmemeleri gibi unsurlar etkili olmaktadır. Diğer taraftan sürdürülebilir turizm, terörizmin yaratmaya çalıştığı kaos ve huzursuz ortamın tamamen zıttı olan huzurlu ve kaostan uzak bir ortama ihtiyaç duymaktadır. Bu kapsamda değerlendirildiğinde, terörizmin turizm sektörünü eylemleri için uygun alan olarak seçmesi bilinçli bir harekettir.

Turistlerin turistik ürün ve hizmet satın alma tutum ve davranışlarında etkili olan unsurlardan biri de güvenlidir. Seyahat edilecek ülkenin güvenli olması, turistlerin tercihlerinde öncelikli yer bulabilmektedir. Bu nedenle turizm sektörüne yönelik plan ve politikalarda özellikle metropol ve turizm kentlerinin güvenlik konusuna ilişkin sürecin ve alınacak tedbirlerin organizasyonuna daha fazla önem verilmelidir.

Terör faaliyetleri ve siyasi çatışmaların sebep olduğu / olabileceği olumsuzluklara karşın alınabilecek güvenlik önlemlerinden bazıları şu şekildedir (Ayhan ve Çakmak, 2018: 206 ; Çakmak, 2017: 423 ; Güvenek ve Alptekin, 2015: 35);

- Sürdürülebilir ve başarılı turizm için güvenli seyahat imkânı ve algısı ile siyasi, politik ve diplomatik ilişkilerin istikrarı arasında paralellik olduğunun unutulmaması,
- Devlet yöneticileri ve ilgili güvenlik güçleri açısından net bir terör ve terörizm tanımının yapılması, uluslararası işbirliğine önem verilmesi, istihbarat bilgilerinin geliştirmesi, politik risk analizlerinin yapılması, olası terör eylem risklerinin ve sonucunda hangi hedef kitlelerin etkilenebileceğinin belirlenmesi, kriz ve acil müdahale yönetim ve planlarının belirlenmesi,
- Özellikle havalimanı, liman, alışveriş merkezleri, elçilikler, stadyumlar gibi aynı anda çok sayıda insana hizmet iletilen stratejik mekânların ve yapıların 24 saat aralıksız görüntü sistemleri ve teknik cihazlar ile gözetim altında tutulması,

- Terör sorununun iç ve dış boyutlarının olması sebebi ile sorunun çözümüne yönelik daha kapsayıcı, çözüm odaklı ve insan merkezli yeni bir bakış açısı ile ele alınması,
- Halkın terör faaliyetleri ve sonuçları konusunda bilinçlendirilmesi,
- Türkiye’de terör eylemleri yapan örgütlerin bir süreden beri uluslararası gelişmelere paralel şekilde eylemler yaptığı görülmektedir. Örgütlerin sürekliliğinin sağlanmasında dış faktörlerin etkisi sanıldığından daha fazladır. O halde Türkiye’nin terör sorununu, sadece kimlik arayışı, basit bir asayiş sorunu, mezhepsel ayrışma veya fakirlik sorunu olarak değerlendirmek yanlıştır (Arınç, 2010: 30).
- Yabancı istihbarat örgütlerinin ülkenin içişlerine karışmasının engellenmesi, hareket alanlarının daraltılması ve ülkede faaliyet gösteren terör örgütlerine desteklerinin engellenmesi,
- Terör örgütlerinin finansal kaynaklarının kesilmesi ve ortadan kaldırılması,
- Terör faaliyetleri sonrasında özellikle iletişim araçları ile ortaya atılan olumsuz ve yalan haberleri düzeltici bilgiler verilmesi, olumsuz algı yönetiminin tersine çevrilmesi,
- Terör faaliyetinde bulunan suçluların kısa süre yakalanması ve açıklanması,
- Terör sorununun çözümü konusunda, devletin egemenliğini zedeleyici nitelikte aşırı isteklerde bulunmak, sorunu çözülemez hale getirir. Yine aşırı istekler, sertlik yanlılarını güçlendirebileceği gibi sorunun çözümünde aktif rol alabilecek ılımlı siyaset araçlarının da tasfiyesine neden olabilir (Arınç, 2010: 32)
- Terörizm ile mücadelede devletin mücadele haklılığını net bir şekilde her kesime anlatabilmesi, tüm güvenlik güçlerinin moral düzeyinin yüksek tutulması, uzman personel ve teknolojik donanımdan yararlanılması.

Sadece güvenlik önlemlerinin alınmasının yeterli olmayacağı ve bu önlemler ile bağlantılı olarak tanıtım ve pazarlama stratejilerinin yapılması da gerekmektedir. Örneğin;

- Ulusal ve uluslararası basın ve medya aracılığıyla olumsuz imaj oluşturma çabalarına karşın olumlu algı yönetiminin sağlanması,
- Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın, üniversitelerin ve ilgili kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının turizm sektörüne yönelik ulusal ve uluslar düzeyde gerçekleştirilecek faaliyetlere etkin şekilde katılması,
- Turizm hedef pazarlarının çeşitlendirilmesinin (yeni segmentlerin oluşturulmasının) sağlanması,
- Siyasi çatışmaların yaşandığı devletler ile stratejik ortaklıkların yapılması,
- Turizm işletmelerini destekleyici ekonomik teşviklerin ve yasal kolaylıkların sağlanması,
- Ulusal ve uluslararası düzeyde hizmet veren tur operatörlerinin ve seyahat acentelerinin finans açısından desteklenmesi,
- Kriz dönemlerinde verilen hizmetin kalitesini etkilemeyecek şekilde kampanyaların hazırlanması,
- Turizm sektöründe faaliyet gösteren tüm işletmelerin acil durum ve güvenlik konusunda eylem planlarını oluşturması,
- Turizm sektöründeki tüm iş görenlerin acil durum ve güvenlik konularında eğitilmesi.

Kaynakça

- Akaras, A. I. (2017). Uluslararası Terörizm Ve Ira Örneği. Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi, 9(34), 321].
- Arıncı, K., (2010), Siyasî ve Tarihî Coğrafya Perspektifiyle: Türkiye'nin Terör Sorununun Analizi ve Jeopolitik- Jeostratejik Açıdan Değerlendirilmesi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(2): 1-34.
- Ayhan, A., & Çakmak, F. (2018). The Reflections of The Ideological Violence of The Media to Terror News - Medyanın İdeolojik Şiddetinin Terör Haberlerine Yansımaları. Journal of Human Sciences, 15(1), 190-208.
- Baharççek, A. (2000). Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10(1), 11-27.
- Bal, İ. (2006). Terör Nedir, Neden Terörist Olunur?. Terörizm: Terör, Terörizm ve Küresel Terörle Mücadelede Ulusal Ve Bölgesel Deneyimler, 7-24. Uşak Yayınları Ankara.
- Bal, İ. (2006). Alacakaranlıkta Terörle Mücadele ve Komplo Teorileri, USAK Yayınları, Ankara.
- Bozoğlan, B. (2010). Balkan Ülkeleri Üniversite Öğrencilerinin Çatışma ve Şiddete İlişkin Farkındalık Düzeyleri İle Çatışma Çözme Stilleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çakmak, A. (2017). 21. Yüzyılda Terör ve Terörün Medyada Temsili: Ankara ve Paris Saldırılarının Türk ve Fransız Basınında Sunumu, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Antalya: Akdeniz Üniversitesi İletişim Ana Bilim Dalı.
- Çitlioğlu, E. (2008). Gri Tehdit, Destek Yayınları. Ankara.
- Demirli, A. (2011). Terörizm, Psikososyal Etkileri ve Müdahale Modelleri. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(35), 66-76.
- Güvenek, B., & Alptekin, V. (2015). Turistlere Yönelik Terör Saldırılarının Turizme Etkisi Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 17(1), 21-38.
- İşeri, R. (2008). Türkiye'de Etnik Terör: Asala ve PKK Örneği. Bin Ofset, Ankara.
- Şahin, Y. (2013). Çatışma Kuramları Ve Kimlik Temelli Çatışmalar: Teorik Bir Giriş. Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi, 1(1).
- Kedikli, U. (2013), Uluslararası Terörizm ve Devlet Sorumluluğu, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Keskin, A. (2007). Türkiye'de Terör Sorunu ve Sosyal Politika Stratejileri Açısından Çözümleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Mallison, W. T. and Mallison, S .V. (1975). The Concept of Public Purpose Terror in International Law: Doctrines and Sanctions to Reduce the Destruction of Human and Material Values. International Terrorism and Political Crimes. Ed. Cherif Bassioni. Springfield Charles Thomas. 67.
- Özcan, C. C. ve Özmen, İ. (2016). Terör ve Turizm İlişkisinin Karşılaştırmalı Bir Analizi: AB ve MENA Örneği. İİBF Dergisi, 9(4):69-83.
- Paraskevas, A., & Arendell, B. (2007). A Strategic Framework For Terrorism Prevention And Mitigation İn Tourism Destinations. Tourism Management, 28(6), 1560-1573.
- Procasky, W. J., & Ujah, N. U. (2016). Terrorism and Its Impact on The Cost of Debt. Journal Of International Money And Finance, 60, 253-266.
- Serçek, G. Ö. ve Serçek. S. (2016). Turizm Sektörünün Gelişmesi Önündeki Engel: terörizm. jasss dergisi, 42, 431-44.

- Sönmez, S., Apostolopoulos, Y., & Tarlow, P. (1999). Tourism in Crisis: Managing the Effects of Terrorism. *Journal of Travel Research*, 13-18 38(1).
- Tavares, J. (2004). The Open Society Assesses Its Enemies: Shocks, Disasters and Terrorist Attacks. *Journal Of Monetary Economics*, 51(5), 1039-1070.
- Topal, A. H. (2004). Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma Yetkisi. A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi.
- Yavuz, C. ve Şahin, M. (2011). Terör ve Terörizmle Mücadele. Berikan Yayınevi, Ankara.
- Yıldız, Z. ve Durgun, A. (2010). 2008 Küresel Ekonomik Krizi ve Turizm Sektörü Üzerine Etkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 2(1) 1-15.
- Yılmaz, B. (2005). Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(13), 39-58.

İNTERNET KAYNAKLARI

- CNN Türk Haber Sitesi (2018): <https://www.cnnturk.com/turkiye/iste-2017de-yasanan-en-onemli-siyasal-olaylar?page=>, (Erişim tarihi: 19.03.2018).
- CNN Türk Haber Sitesi (2018): <https://www.cnnturk.com/turkiye/turkiyede-son-5-yilda-meydana-gelen-teror-saldirilari>, (Erişim tarihi: 19.03.2018).
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (2013)
<https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/TER%C3%96R%20VE%20%C5%9E%C4%B0D%20OLAYLARI%20KAPSAMINDA%20YA%C5%9EAM%20HAKKI%20%C4%B0HL%20ALLER%C4%B0N%C4%B0%20%C4%B0NCELEME%20RAPORU.pdf>, (Erişim tarihi: 14.02.2018).
- Türk Dil Kurumu (2018): http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5a876a66e40850.57092888, (Erişim tarihi: 16.02.2018).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018): http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1072, (Erişim tarihi: 16.12.2017).
- Türkiye İstatistik Kurumu (2018): www.turkstat.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=1610, (Erişim tarihi: 19.03.2018).
- T. C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı İstanbul İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü (2018): <http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr/TR,71515/turizm-istatistikleri.html> (Erişim tarihi: 15.03.2018).
- T. C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı İzmir İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü (2018): <http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,77220/turizm-istatistikleri.html>, (Erişim tarihi: 15.03.2018).
- T. C. Mevzuat Bilgi Sistami (2018): <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin1.aspx?MevzuatKod=1.5.3713&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=TER%C3%96RLE%20M%C3%9CCADELE&Tur=1&Tertip=5&No=3713> (Erişim tarihi: 15.05.2018).
- UNWTO (2017), Tourism Highlights, www.unwta.org, (Erişim tarihi: 9 Aralık 2017).